

Nr 287.

Av herr **Olsson** i Ramsta m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 147, med förslag till lag om sparbanker m. m.

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 147 med förslag till lag om sparbanker m. m. få vi härmed hemställa om ändring av §§ 10, 11, 22 och 25 uti ifrågavarande lagförslag.

I 11 §, fjärde stycket, och 10 §, sjätte stycket, stadgas, att av sparbanksstyrelses ledamöter må ej mer än en fjärdedel tillika vara ledamöter av styrelse för eller tjänstemän i bankbolag samt att huvudman och styrelseledamot i sparbank ej må vara ledamot av styrelse för eller tjänsteman i annan sparbank.

Den danska sparbankslagen innehåller absolut förbud för ledamot av sparbanksstyrelse att på samma gång tillhöra bankbolags styrelse. I sakkunnigeförslaget lägges avgörandet angående de gemensamma styrelseledamöterna hos Konungens befallningshavande. I det föreliggande lagförslaget har inslaget av bankbolags styrelseledamöter eller tjänstemän i sparbanksstyrelse begränsats till en fjärdedel av numerären. Som motivering härtill uttalar departementschefen, "att det ej sällan kan vara till fördel för en sparbank att genom någon styrelseledamot stå i omedelbar kontakt med ett inom samma ort verkande bankbolag". Ur detta uttalande bör man kunna utläsa, att det vid kreditgivning och särskilt borgensutlåning anses vara till sparbankernas fördel, att de genom sina styrelseledamöter stå i kontakt med inom orten verkande bankbolag, även om det ej kunnat förnekas, att konkurrens förefinnes och bankbolagens möjlighet till vinnande av för stort inflytande över sparbankerna därför måste begränsas.

Vad åter beträffar förbudet för gemensamma styrelseledamöter i sparbanker är det en fullständig nyhet, och det synes därför, som om ett lagförslag härom bort på något sätt vara motiverat. Så är emellertid ej fallet. Varken sparbankssakkunniga eller departementschefen hava lämnat någon motive-

ring till detta förslag. Någon bärande motivering för förslaget torde heller icke kunna förebringas, väl tala däremot starka skäl mot detsamma. Sålunda torde samma förhållande, som motiverar de med bankbolagen gemensamma styrelseledamöterna, förefinnas även beträffande olika sparbanker. Särskilt är detta fallet i län med starkt utvecklat sparbanksväsen, där på samma gång personalkrediten enligt vad statistiken utvisar tagit större omfattning. Känt är, hurusom bankbolagen icke endast vid sina avdelningskontor föra register över borgenskrediten utan även vid resp. huvud- eller centralkontor sammanföra dessa register för att kunna överblicka borgensengagementen inom större områden. Att bankbolagen oaktat utvecklat rapportsystem samt årliga revisioner och inspektioner funnit ett dylikt omfattande registreringsarbete erforderligt bevisar bäst, huru nödvändigt det är.

Då många sparbanker hava delvis samma verksamhetsområde (t. ex. härads- och sockensparbanker), är möjligheten för dem att genom en eller annan gemensam styrelseledamot följa personengagementen hos varandra utan tvivel av synnerligen stort värde för begränsning av riskerna vid borgensutlåning. Inom sparbankskretsar har förslag framförts om uppläggande av engagementsregister landskaps- eller länsvis till förhindrande av att samma personer bliva engagerade till för stora belopp i flera sparbanker samtidigt. Planens realisering kräver både ekonomisk uppoffring och omfattande arbete från sparbankernas sida, men omständigheterna torde framtvinga dess förverkligande. I varje fall synes ej hinder böra i lagen resas mot samverkan mellan olika sparbanksstyrelser, allrahelst intet skäl förebragts för en dylik bestämmelse.

I 22 §, andra stycket, stadgas, att en och samma insättares tillgodohavande icke må annorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet ökas utöver visst i reglementet bestämt belopp, högst tjugutusen kronor, med rätt för Konungens befallningshavande att i fråga om viss insättares tillgodohavande höja det sålunda bestämda beloppet.

Där stadfäst reglemente för äldre sparbank icke utgör hinder för sparbanken att, sedan en och samma insättares tillgodohavande uppnått tjugutusen kronor, låta det ökas annorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet, må — enligt 75 § under 6) — om och i den utsträckning Konungens befallningshavande efter att hava inhämtat sparbanksinspektörens yttrande bestämmer, det belopp, varutöver ökning utan Konungens befallningshavandes samtycke allenast i nämnda ordning må ske, sättas högre än tjugutusen kronor.

Anledningen till detta förslag om ett legalt insättningsmaximum får antagas vara omsorgen om sparbankernas likviditet. Då emellertid efter lag-

förslagets genomförande större krav komma att ställas på denna samt kontrollen och tillsynen över sparbankerna jämväl komma att skärpas, torde det ej vara erforderligt att från sparbankerna utestänga större insättningar och därigenom till skada för bl. a. jordbruks-, bostads- och kommunalkrediten på resp. orter försvåra sparbanksväsendets utveckling. Gällande reglementen för 27 av landets sparbanker upptogo år 1918 insättningsmaxima överstigande 20,000 kronor. I 164 sparbanker var i reglementet intet maximum föreskrivet eller ock bestämt, att gällande maximibelopp med styrelsens medgivande kunde överskridas. Härav torde kunna slutas, att redan nu ett flertal sparbanker förvalta ett betydande antal insättare tillgodohavanden, som överstiga 20,000 kronor. Genom den föreslagna bestämmelsen skulle dessa sparbanker komma att berövas betydande belopp, som sannolikt i stor utsträckning komme att tillföras bankbolagen. Detta stadgande bör även ses i belysning av kungl. propositionen nr 205 angående ändring av lagen om bankrörelse, varigenom insättningsmaximum å sparkasseräkning fördubblas och tillfälle beredes bankbolagen mottaga det kapital lagförslaget tvingar sparbankerna att avvisa. För låntagarna torde detta ur räntesynpunkt vara en föga tilltalande utsikt, troligen också för insättarna.

Då sparbanker på 1820-talet först stiftades i vårt land, kunde de närmast karakteriseras som välgörenhetsinrättningar för mottagande av mindre bemedlades sparslantar till särskilt gynnsam förräntning. En begränsning av *allmänhetens rätt* att taga sparbankens tjänster i anspråk för förräntning av större summor var då av flera skäl erforderlig. Därför fastställdes ett insättningsmaximum i de särskilda sparbankernas reglementen. Vad nu föreslagits är emellertid att genom ett legalt insättningsmaximum beskära *sparbankernas rätt* att emottaga större insättningar, även när detta utan olägenhet eller med fördel skulle kunna ske. Historiskt saknar tydligen ett sådant legalt maximum varje berättigande. Det torde böra beaktas, att de skäl, som på sin tid föranledde sparbankerna att frivilligt genom ovannämnda reglementsbestämmelser begränsa sin inlåningsrörelse, numera upphört att gälla.

Under en hundraårig utveckling ha sparbankerna vuxit betydligt ut över ramen av sitt äldsta program och kunna nu närmast betraktas såsom lokala kreditinrättningar, vilka (med insättarnas trygghet som självklart villkor) såsom en av sina viktigaste uppgifter betrakta tillgodoseendet av behovet utav bl. a. jordbrukskredit, bostadskredit och kommunalkredit inom sina resp. verksamhetsområden. Man torde ej med fog kunna påstå, att sparbanksväsendet genom denna utveckling och anpassning efter nya samhälls-ekonomiska förhållanden i stort sett letts in på osunda banor. Att onödigt beskära sparbankernas inlåningsrätt genom att i lagen stipulera ett generellt insättningsmaximum synes därför oklokt. Lämpligast torde vara, att lagen en-

dast stadgar, att föreskrift om insättningsmaximum skall intagas i sparbankernas reglementen samt att Konungens befallningshavande vid dessas fastställande skall pröva, vilket maximum som med hänsyn till sparbanks omslutning och likviditetsföranstaltningar kan vara lämpligt. Lika onödigt högt som ett insättningsmaximum av 20,000 kronor kan vara för en liten sockensparbank, lika obefogat lågt kan ett maximum av 40,000 kronor vara för en sparbank, som förvaltar åtskilliga tiotal miljoner och äger en god och målmedvetet upprätthållen likviditet.

§ 25. Lämpligheten av att i lag reglera sparbankernas fondbildning kan ej förnekas, liksom heller icke den nuvarande sparbankslagens bristfärlighet i detta hänseende.

Sakkunniga hava föreslagit, att sparbanks inlåning må allenast med beloppet av banktillgodohavande överstiga tjugufem gånger beloppet av sparbankens fonder.

Sparbanksföreningen föreslår, att från det belopp, som skall täckas med viss procent av egna fonder, först skall avräknas viss riskfri placering, såsom banktillgodohavande, fullgoda obligationer, in-teckningar inom halva taxeringsvärdet i vissa fastigheter samt lån, varför kommun eller annan dylik samfärlighet är ansvarig, och därefter övrig del av inlåningen täckas med egna fonder till viss högre procent. (Förslag om 10 procent har under hand uttalats.)

I det framlagda lagförslaget föreslås 4 procent täckning efter avräkning av medel, som redovisas i kassabehållning, banktillgodohavande, skattkammarväxlar och vissa obligationer.

Svårigheten beträffande denna fråga är att kunna utforma en generell regel, lämpad för samtliga sparbanker, enär dessa med hänsyn till utlåningen äro av väsentligt olika typer. Sakkunnigas förslag kan väl anses redan ur räkningen, då detsamma avstyrkts av sparbanksföreningen och frångåtts av departementschefen. För de sparbanker, som ej kunna uppfylla bestämmelserna i § 25, anvisa de sakkunniga olika vägar till erhållande av stadgad fondrelation, t. ex. *höjning* av marginalen mellan in- och utlåningsräntesatserna för åstadkommande av bättre vinstresultat, ett visserligen effektivt medel, vid vars anvisande det förhållandet dock bort beaktas, att riksdagen helt nyligen givit riksbanken rätt till inlåning mot ränta, för att denna vid behov skall kunna tvinga affärsbankerna att *minska* marginalen mellan in- och utlåningsräntesatserna.

Sparbanksföreningens förslag kan för vissa sparbanker vara mycket tilltalande, men om den föreslagna relationen mellan egna fonder och s. k. ej riskfri utlåning skulle bliva 10 procent, måste man med hänsyn till bygde-

sparbankerna ställa sig mycket tveksam om förslaget lämplighet. Dessa sparbanker tillgodose i betydande utsträckning jordbrukets behov av sekundär fastighetskredit och personalkredit. Deras borgensutlåning uppgår i ett stort antal fall till över hälften av de förvaltade medlen. För dem skulle därför sakkunnigas förslag vara att föredraga framför sparbanksföreningens. Lämpligheten av att på lagstiftningsväg tvinga sådana sparbanker att omlägga sin utlåning till annan riktning än den hävdvunna och för dem naturliga måste betvivlas.

Beträffande ifrågavarande paragrafs lydelse i det föreliggande lagförslaget måste erkännas, att den i vissa avseenden erhållit en fördelaktig lydelse, särskilt lämpad för större sparbanker. För bygdesparbankerna åter, vilka huvudsakligast placera sina medel i lån mot jordbruksinteckningar, mot namnsäkerhet eller till kommuner, är den ej tillfredsställande. Mindre sparbanker med upp till $\frac{1}{2}$ milj. kronors inlåning må enligt § 29 kunna redovisa kassareserv i inteckningar. För dem föreligger således ingen anledning inköpa obligationer, och för övrigt torde de mindre sparbankerna med hänsyn till obligationskursernas växlingar knappast våga sig på dylik placering, som kan äventyra sparbankernas fortsatta bestånd. Man kan därför befara, att för den händelse 25 § lägger hinder i vägen för en normal utlåningsrörelse, dessa sparbanker bliva uppsamlingsställen åt bankbolagen och deras medel tillföras dessas positionsräkningar. Det skulle därför vara för de mindre sparbankerna lämpligt, om ytterligare en art av riskfri placering finge avräknas från den del av insättarnas behållning, som skall till viss procent täckas med egna fonder, nämligen utlåning mot kommungaranti. Lika självfallet som det är, att våra större och medelstora sparbanker övertaga avsevärda delar av statens obligationslån, lika naturligt är det, att bygdesparbankerna tillgodose de kommunala lånebehoven inom sitt område, vilket även så gott som undantagslöst är fallet, enligt vad statistiken utvisar. Departementschefen yttrar, att beträffande lån, för vilket kommun eller annan dylik samfällighet är ansvarig, kan man med skäl tala om riskfrihet. Även om en eller annan kommun är tyngd i ekonomiskt avseende, kan man efter tillkomsten av lagen om kommunal skatteutjämning nära nog tala om en kommunernas solidariska ansvarighet. Lån av denna art borde därför lämpligen kunna undantagas och med lån självfallet jämföras kommunala obligationer.

Vid den formella utformningen har tyvärr 25 § fått en lydelse, som förrycker hela dess innehåll. Obligationer få nämligen frändragas endast om de äro *bokförda* till gällande marknadsvärde. I 33 § 1 mom. stadgas, huru obligationer skola bokföras samt att de få upptagas till en kurs, varå avkastningen sammanfaller med riksbankens lägsta diskonto. Det förutsättes tydligen, att obligation enligt nyssnämnda moment får bokföras till högre värde

än marknadsvärdet, blott den lämnar lagstadgad ränteavkastning å bokföringsvärdet. I 25 § stadgas dock, att obligation får avdragas *endast om den är bokförd till gällande marknadsvärde*, ehuru väl lydelsen bort vara: *endast med gällande marknadsvärde*. Nu låter det sig mycket väl tänkas, att en obligation på grund av avkastningen får enligt innehållet i 33 § 1 mom. bokföras i t. ex. 95 % av sitt nominella belopp. Skulle samtidigt marknadsvärdet vara 94½ %, får denna obligation ej alls avräknas enligt 25 §. Det är därför ej otänkbart, att en obligationspost på åtskilliga miljoner, som ena året avräknas enligt sistnämnda paragraf, ett annat år ej alls får avräknas. Vid formulerandet av denna bestämmelse, som kan medföra de mest ödesdigra verkningar för sparbankerna, har ej iakttagits den varsamhet, som i fråga om sparbankslagens revision från olika håll framhållits såsom nödvändig.

På grund av vad som sålunda anförts, hemställes,

att lagförslagets 10 §, 6 stycket, måtte givas följande lydelse: "Huvudman må ej vara tjänsteman i sparbanken, där ej sådant är i reglementet uttryckligen medgivet, ej heller tjänsteman i annan sparbank."

samt 11 §, 4 stycket, ändras sålunda: "Styrelseledamot må ej vara tjänsteman i sparbanken, där ej sådant är i reglementet uttryckligen medgivet, ej heller tjänsteman i annan sparbank. Av bankbolag."

att ur 22 § orden "högst tjugutusen kronor" utgå och i stället stadgas, att Konungens befallningshavande äger pröva, att i sparbanks reglemente fastställs ett med hänsyn till sparbankens omslutning och reglementets likviditetsbestämmelser lämpligt belopp, varöver en och samma insättares tillgodohavande icke må annorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet ökas, samt att de förändringar i lagtexten, som härav kunna föranledas, jämväl vidtagas, ävensom

att 25 § måtte komma att innehålla följande bestämmelser: "Sparbanks inlåning må överstiga tjugufem gånger summan av sparbankens fonder allenast med beloppet av följande tillgångar:

- 1) kassabehållning,
- 2) tillgodohavande hos riksbanken eller inländskt bankbolag,
- 3) riksgäldskontorets skattkammarväxlar,
- 4) gällande marknadsvärdet av obligationer, utfärdade

av staten, allmänna hypoteksbanken, konungariket Sveriges stadshypotekskassa eller kommuner och andra dylika samfälligheter,

5) löpande skuldebrev, för vilka kommun eller annan dylik samfällighet är ansvarig.

Stockholm den 31 Mars 1922.

Gustaf Olsson

i Ramsta.

Elisabeth Tamm.

Karl Anderson.

A. J. Bärq.

Oscar Osberg.

C. J. Johansson,
Uppmälby.

A Danielsson.
